

پیشگفتار

مجموعه‌ای که پیش روی دارید بحثی است مختصر که از حاصل مطالعات مفصل‌تر نگارنده در باب سیر تحوّل نثر فارسی به قصد تدریس در درس سبک‌شناسی برگزیده شده است.

نثر فارسی — همانند شعر فارسی — تاریخی دراز و تحولاتی پر دامنه را از سرگذرانده است بررسی این تاریخ و تحوّل از دو دیدگاه سبک دوره‌ای و فردی امکان‌پذیر است زیرا هر یک از آثار مهم در دوره‌ای تاریخی پدید آمده است بدین سبب ویژگی‌های مشترک آثار آن دورخ را از یک سو و ویژگی‌های موجود در هر اثر را از سوی دیگر می‌توان بررسی کرد.

بر این اساس کوشیده‌ایم تا پس از طرح مقدمات در باب نثر پارسی و برشمردن بخشی از ویژگی‌های زبانی دوره رشد و تکوین — به عنوان معیاری در سنجش کهنگی‌های زبانی — نثر فارسی را بر مبنای دوره‌های تاریخی آن طبقه‌بندی و در هر دوره ممتازترین آثار را بررسی کنیم و سپس ویژگی‌های عمومی آن دوره را باختصار برشمریم. از آنجا که در تدوین کتاب‌ها درسی رعایت کمیّت و حفظ تناسب میان تعداد صفحه‌ها و میزان واحد هر درس ضروری است، سعی بر آن بوده است تا مهم‌ترین مباحث بر اساس اولویت طرح و از بحث در باب برخی مطالب در هر دوره و بررسی گروهی از آثار صرف نظر شود. خوانندگان که طالب بحث مفصل‌تر در باب سبک‌شناسی نثر فارسی هستند می‌توانند به کتاب سبک‌شناسی نثر پارسی که امید است بزودی انتشار یابد مراجعه کنند زیرا در آن کتاب به سبب فراهم بودن مجالی فراخ‌تر به موضوعات بیشتر و آثار فراوان‌تری پرداخته آمده است.

چون این مجموعه برای تدریس و استفاده دانشجویان فراهم آمده است توصیه می‌شود که دانشجویان گرامی با راهنمایی استادان خود نمونه‌های مفصل‌تری از متن‌های شاخص هر دوره را انتخاب و ویژگی‌های زبانی و سبکی را در آنها استخراج

کنند تا به تمرین‌هایی از این دست نیروی تشخیص سبکی در آنان تقویت شود زیرا سبک‌شناسی از جمله فنون ادبی است که مهارت در آن جز از طریق تمرین و ممارست حاصل نمی‌شود. هیچ کاری — خوب یا بد — تا ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کار نباشند به سرانجام نمی‌رسد. در اتمام یافتن این کار دست و پاشکسته نیز عوامل و اشخاص متعدد بر کار بوده‌اند. از میان افراد مؤثر فرض است که از تنی چند نام برده شود و مراتب قدردانی نسبت به آنان اعلام گردد:

— مسؤلان محترم سازمان سمت که باعث آمدند تا فکر تدوین این کتاب - که از سالیانی پیش در خاطر بود - از قوه به فعل درآید علی‌الخصوص همکار گرامی جناب آقای دکتر هاجری که تشویق‌ها و پی‌گیری‌های ایشان کار را سرعت بخشید.
— آقایان فوآد مولودی و عبدالرسول شاکری دانشجویان دورهٔ دکتری گروه ادبیات فارسی در دانشگاه شهید بهشتی که ضمن تشویق نگارنده، وی را در تدوین فصل ادبیات داستانی معاصر یاری رسانیدند.

— دوست گرامی آقای رضا بردستانی دانش‌آموختهٔ دورهٔ کارشناسی ارشد ادبیات فارسی در دانشگاه شهید بهشتی که باسعهٔ صدر حروف‌چینی و صفحه‌آرایی کتاب را پذیرفتند و در تهیهٔ فهرست‌ها نگارنده را یاری کردند.

— نام بردن از همسرم خانم مهرناز لاجوردی فصل‌الخطاب این سپاسگزاری است که علاوه بر تشویق نگارنده و دلیر کردن وی بر کار در ایام طولانی اشتغال به تدوین این کتاب با شکیبایی رنج‌تنهایی را به جان خریدند و اسباب فراغت و آرامش مرا فراهم ساختند.

محمد غلامرضایی

استاد بازنشستهٔ دانشگاه شهید بهشتی

دی ماه ۱۳۹۳